

Karol Lesman

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2017

Karol Lesman (1951) studeerde Poolse taal- en letterkunde in Amsterdam en Kraków. Tijdens zijn studie werd hij zo gegrepen door de klassieke Poolse negentiende-eeuwse roman Lalka van Bolesław Prus dat hij vertaler wilde worden, al zou het tot 2014 duren voor De pop ook daadwerkelijk in zijn vertaling verscheen. Sinds 1979 vertaalde hij onder meer proza van Stanisław Ignacy Witkiewicz, Julian Strykowski en Marek Hłasko, eigentijdse romans van Paweł Huelle, Tomek Tryzna, Olga Tokarczuk, Andrzej Stasiuk, Dorota Masłowska en Jakub Małcki, en poëzie van Wisława Szymborska, Ewa Lipska en Tadeusz Różewicz. Met vertaalde gedichten van o.a. Bronisław Maj, Urszula Koziół, Bogdan Zadura, Darek Foks, Adam Zagajewski en Justyna Bargielska droeg hij bij aan tijdschriften en poëziefestivals als Literair Paspoort en Raster, Maastricht Poetry Nights en Poetry International. In 2009 kreeg hij voor zijn gehele vertaaloeuvre de vertaalprijs van het Fonds voor de Letteren en in 2013 de Transatlantyk, de belangrijkste Poolse vertaalprijs. Ook publiceert hij van tijd tot tijd artikelen over Poolse literatuur, o.a. in het Tijdschrift voor Slavische Literatuur waarvan hij ook redactielid is. Een van zijn recentere vertalingen is de verzamelbundel De liefde, beste mevrouw Schubert van Ewa Lipska. Sinds enige jaren werkt hij gestaag aan de vertaling van het werk van Wiesław Myśliwski. Na de eerdere verschijning van de romans Over het doppen van bonen, Steen op steen en De laatste hand zag in 2017 De horizon in zijn vertaling het licht, de favoriete roman van zijn lievelingsauteur. En in 2021 verscheen zijn vertaling van Ucho Igielne (Het oog van de naald), Myśliwski's jongste roman, uit 2018.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2017

Geacht Bestuur en Leden van het Prins Bernhard Cultuurfonds, geachte jury van de Martinus Nijhoffprijs, Zijne Excellentie Plaatsvervangend Ambassadeur van de Poolse Republiek in Nederland, Jego Ekscełencjo Zastępcza Ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej w Holandii, geachte leden van het Nederlands Letterenfonds, geachte uitgevers, collega vertalers, lieve vrienden en familie.

Ik dank de leden van de jury en het Prins Bernhard Cultuurfonds zeer hartelijk voor het mij toekennen van deze eervolle prijs en de vleierende, me wat in prettige verlegenheid brengende woorden uit het juryrapport.

Ik voel me bijzonder vereerd en ben niet alleen ontzettend blij, maar toch ook nog steeds een beetje beduusd en kan het ook eigenlijk nog altijd niet geloven. Maar volgens de kalender is het morgen pas 1 april en is de kans dat er bij een prijsuitreiking voor de tweede keer in korte tijd de verkeerde envelop wordt opengemaakt te verwaarlozen. Het ligt natuurlijk ook niet voor de hand dat je zo'n prachtige prijs krijgt voor je inspanningen om afwezig te zijn. Want dat vind ik de taak van de vertaler: onzichtbaar blijven in vertaling. Het klinkt bijna ambivalent wat vandaag gebeurt: onzichtbaarheid die opgemerkt wordt, ja zelfs bekroond. Begrijpt u me goed: ik ben er niet minder blij om. Maar misschien deelt de jury mijn standpunt wel niet en dan ga ik er gemakshalve maar vanuit dat zij niet zozeer het gebeurlijke welslagen van dit streven heeft gewaardeerd als wel de manier waarop de weg ernaartoe is bewandeld. En over die manier neem ik de vrijheid nog wat te zeggen, want met mijn vertaalcredo 'Ik vertaal wat er staat' bedoel ik eigenlijk wat minder apodictisch te zeggen: 'Ik vertaal wat ik vrijwel zeker weet dat er staat'. Dat is nog altijd iets anders dan 'Ik vertaal wat ik hoop dat er staat', want deed ik dat, dan zou nu hier iemand anders hebben moeten staan, maar ook beslist bedoel ik niet: 'Ik vertaal wat ik vind dat er moet staan', want in analogie met de uitspraak van Jerzy Pilch, een van mijn favoriete Poolse auteurs en notoir innemer: 'Als ik schrijf, dan drink ik niet en als ik drink, dan schrijf ik niet' (in het Pools is het verschil tussen 'ik schrijf' [*piszę*] en 'ik drink' [*piję*] precies één letter) zou ik willen zeggen: 'Als ik vertaal, dan verhaal ik niet en als ik verhaal, dan vertaal ik niet.'

Dus vertaler, geen schrijver. En een gelukkig vertaler, vandaag een dubbel gelukkig vertaler, want zo'n mooie prijs krijgen voor iets dat je van alles het liefste doet is dubbel geluk. Ik koester een diepgevoelde dankbaarheid jegens vele personen en instellingen, zonder wie en welke mijn vertalingen louter wensdromen zouden zijn gebleven en die daardoor hebben bijgedragen aan dit dubbele geluk. Ik dank van de uitgeverijen met name uitgeverij De Geus die zo ruimhartig heeft bijgedragen aan de verspreiding van de Poolse literatuur in het Nederlands taalgebied, uitgeverij Querido voor het in huis nemen van Wiesław Myśliwski, uitgeverij Meulenhoff voor de moed om het enfant terrible Stanisław Ignacy Witkiewicz te introduceren aan de Nederlandse lezer, uitgeverij Atlas Contact voor het uiteindelijk in vervulling laten gaan van mijn droom over *De pop* van Bolesław Prus, waarmee het allemaal is

begonnen, en uitgeverij Plantage voor het omarmen van mijn keuze van de Poolse twintigste-eeuwse poëzie.

Op de heuvel in de Botanische Tuin in het Warschause Łazienkipark zegt op pagina 218 van de *De pop*, vlak na hun eerste ontmoeting, de wetenschappelijke, al lang niet meer romantische, want positivistische dromer Julian Ochocki tegen de complexe, door romantiek en positivisme verscheurde hoofdpersoon uit de roman Stanisław Wokulski: 'Ik heb op veel plaatsen gelezen dat een man met grote aspiraties gelukkig is. Dat is een leugen.' Lieve mensen, ik was er toen niet bij, daar in het Łazienkipark, maar wat had ik graag meneer Julian, ook een beetje namens Wokulski, want die zwijgt, hartstochtelijk willen tegenspreken: 'Het is geen leugen, het is de waarheid.' Mijn aspiraties zijn vierenveertig jaar geleden geboren tijdens de eerste lectuur van *Lalka*, zoals *De pop* in het Pools heet. Ik dacht: elke Nederlandse lezer zou deze heerlijke roman moeten lezen, en ik dacht er meteen bij: maar dan moet die wel eerst worden vertaald en onmiddellijk begreep ik wat me te doen stond in het leven: ik word vertaler. Ik wist al dat het beroep van vertaler niet erg lucratief was, maar daarop had ik het volgende bedacht: ik word postbode en dan ga ik in mijn vrije tijd *De pop* vertalen. Dat ik uiteindelijk nooit brieven heb hoeven rondbrengen dank ik aan het Nederlands Letterenfonds en het Amsterdams Fonds voor de Kunst. Maar ook ben ik dank verschuldigd aan het Poolse *Instytut Książki*, het Boek Instituut, want zonder hun subsidies aan de Nederlandse uitgevers zou het landschap van de Poolse literatuur in Nederlandse vertaling er een stuk poverder hebben uitgezien.

Ook wil ik de redacteurs, persklaarmakers en meelezers bedanken, zij hebben me behoed voor vertaalfouten en andere uitglijers en hebben me geïnspireerd tot vloeiender lopende zinnen en nog grappiger vondsten. Ik dank mijn Krakause vrienden niet alleen voor hun vriendschap maar ook voor het tijdens onze samenkomsten regelmatig aandragen van oplossingen en wegnemen van mijn vertaaltwijfels.

Tot slot dank ik mijn auteurs, excuses voor de usurperende zegwijze, voor al dat prachtigs dat ik heb mogen vertalen en dat wijze dat ik van hen heb geleerd. Czesław Miłosz voor de weg die hij me wees naar en door de Poolse poëzie, Stanisław Ignacy Witkiewicz die me waarschuwde voor de massa en me bewust maakte van mijn eigen weliswaar eenzame en onvolmaakte, maar onafhankelijk en naar het mysterie van het bestaan zoekende ik en Wiesław Myśliwski die me minstens in een van zijn boeken vertelt wat mijn vader me niet heeft kunnen of willen vertellen. Ja, mijn vader, die eergisteren 93 zou zijn geworden, misschien ben ik hem wel de meeste dank verschuldigd. Want was hij op 29 oktober 1944 niet op zijn motor aan het hoofd van de Eerste Poolse Pantserdivisie het bevrijde Breda binnengereden en had hij toen niet mijn moeder met een vlaggetje op de hoek van de Ginnekenweg en de Koningin Emmalaan de Poolse bevrijders zien staan verwelkomen (het was liefde op het eerst gezicht), ja, dan had ik u nu niet eens kunnen vertellen wat *dziękuję* betekent: Dank u...